

СТАНОВИЩЕ

от Доц. д-р Ангел Янков Янков

относно дисертационния труд на Ставрос Киотсекоглу,

на тема „МЕГАЛИТНИ ПАМЕТНИЦИ ОТ ЕГЕЙСКА ТРАКИЯ.
АНТРОПОЛОГИЧЕСКИ АСПЕКТИ“

за присъждане на образователната и научна степен „доктор“

в професионално направление

3.1. „Социология, антропология и науки за културата“

(съгл. Заповед № 1024/30.04.2018 г.

на Ректора на ЮЗУ „Неофит Рилски“ – Благоевград)

Разглежданата проблематика и информационната база, върху която стъпва настоящия труд на Ставрос Киотсекоглу „Мегалитни паметници от Егейска Тракия. Антропологически аспекти“, го представят като дисертабилен. Още повече, че той засяга такъв феномен от праисторията, какъвто е мегалитната култура. Тя е разпръсната из цяла Европа и представлява несъмнено предизвикателство както за обикновения човек, така и за науката. Затова съвсем логично авторът се е насочил към антропологическия подход, за да изследва, анализира и обясни религиозната доктрина на тракийското племе кикони, населявало в древността Егейска Тракия.

В уводната част е подчертана главната цел на докторанта да се локализира мегалитните комплекси в района и да се свържат с античните орфическо-дионисиеви практики. В изпълнение на това са посочени и конкретните задачи, стоящи пред него, както и основните източници на информация.

Смятам, че дисертационният труд е структуриран правилно. Първата глава на работата въвежда в темата, като разглежда проявленията на сакралното по отношение на пространството и времето, природата и Вселената като част от вярванията на социума. Специално внимание е отделено на шаманизма като явление в древната култура и на всички символични елементи, съставляващи сакралното пространство.

Втората глава се спира на теориите за генезиса на културата на неолита и по-конкретно на сакралните мегалитни конструкции, които са характерни за Атлантическата част на Европа, Иберийския полуостров и Средиземноморието. Представени са типовете мегалитни обекти като камери и гробници, долмени, менхири, кромлехи и други култови конструкции, които оформят широк типологичен диапазон, в който се включват и мегалитните паметници на Балканите.

Основната трета глава е посветена на мегалитните комплекси на територията на Еврос. Описанието следва типологията, предложена в предишната глава. Структурният преглед има за цел да уточни характеристиките на самите мегалитни обекти, като отчита техния топографски контекст и връзката им със заобикалящата среда. Където е възможно, се уточнява хронологията. Резултатите се анализират от гледна точка на предназначението и функцията на паметниците. Положително е, че мегалитната архитектура от посочения регион се разглежда в сравнително-съпоставителен план. Докторантът затвърждава хипотезите си с прибавяне на множество културни паралели. Той е категоричен, че в скалния релеф траките записват своята орфическа доктрина, която се гради на вярата в смъртта и прераждането на мъжкия бог. С други думи, пейзажът на Егейска Тракия е израз не само на природата, но и на древните митове и вяра.

В заключението са посочени основните изводи, направени от докторанта в изложението. Освен чисто географските и архитектурни данни за представените мегалити, в тях са открити следи от съществуването на древни култове, свързани с Великата богиня-майка, с Тракийския Дионис, остатъци от шаманистични обреди и древни мистериални практики, които са били свързани с мъртвите и с вярата в задгробния живот и безсмъртието на душата. Подчертано е мястото на скалната гъба и нейната роля за създаването на най-архаичните сакрални

обекти. Според автора гъбата се е наложила в религиозното съзнание на древните чрез своите халюциногенни свойства и чрез фалическата форма, която се свързва с Дионис. Посочва също, че „никога едно растение или дърво не е почитано заради самото себе си, а заради това, което разкрива, което означава и което заключава в себе си“.

В труда си докторантът се позовава и цитира различни изследователи, работили по тази проблематика. Привлечените източници са използвани с подчертано оценъчно отношение. Така той продължава усилията на учените преди него, черпи от техния опит и резултати, а това е важно условие за качеството на собствената му работа. Обемът и съдържанието на посочената библиография говори за едно задълбочено изследване, а разнообразието на използваната литература на различни езици, показва стремеж към търсене на различни гледни точки. С това не се изчерпват достойнствата на разглеждания труд. Текстът се гради и на личните наблюдения на автора върху голяма част от проучваните паметници. В това се състои един от най-важните приноси на дисертацията, имайки предвид факта, че от разгледаните над 80 паметника, една част от тях се въвеждат за пръв път в научно обращение.

Поставяйки своите наблюдения на терен в един широк културен контекст, авторът успява да създаде логическа връзка, да покаже и сравни основните мегалитни конструкции в Егейска Тракия с тези на Балканите и в Европа. Това дава възможност да бъдат изградени достоверни хипотези относно семантиката и функционирането на мегалитните паметници, както и ролята им за изграждане и утвърждаване на религиозните вярвания и представи на населението, обитавало тези земи в древността.

Докторантът подхожда компетентно към своята работа, с овладян инструментариум и научна добросъвестност. Старае се да избягва крайностите. Разбира се, могат да бъдат направени някои бележки към автора. Например, възможно е да отдели повече място на съхранените реликти в народната култура. Важно е да проследи дали описаните от автора мегалитни паметници в Егейска Тракия запазват някои от старите, или придобиват нови функции в следващите исторически епохи. Нещо повече, ако етноложките наблюдения покажат наличие на запазени народни практики в древните мегалитни конструкции, това ще бъде още едно свидетелство за тяхното място, роля и значимост във времето изобщо.

Въпреки това, мога да кажа, че дисертационният труд разширява нашето познание за сакралните мегалитни паметници на траките, живели в тази част на Балканския полуостров. Той успява да приближи до нас и отключи сетивата ни за техните мистериални практики и религиозни представи чрез представените изображения и обяснителни текстове.

В заключение, смятам, че значимият научен проблем, теоретичната обосновка и приносите на дисертацията са напълно достатъчни, за да предложа на членовете на научното жури да присъдят на г-н Ставрос Киотсекоглу образователната и научна степен „доктор“.

01.06.2018 г.

гр. Пловдив

Доц. д-р Ангел Янков